

Prezentare

Lucrarea de față este un dicționar explicativ unilingv și se adresează, cu precădere, elevilor.

Scopul nostru a fost acela de a le oferi utilizatorilor un instrument de lucru realizat pe baza regulilor care se aplică în dicționarele de acest gen, ținând în același timp seama de cunoștințele acumulate din lecturi și în cadrul procesului de învățământ.

Prima problemă, și cea mai dificilă, pe care o ridică alcătuirea unui dicționar o constituie stabilirea criteriului de selectare a cuvintelor pe care acesta trebuie să le cuprindă. Din dorința de a le oferi cititorilor o imagine cât mai clară asupra limbii vorbite în momentul de față, am inclus în dicționarul de față cuvinte din fondul comun, un număr însemnat de neologisme, precum și termeni noi, intrați în vocabular în ultimul deceniu, respectând regulile impuse de Dicționarul Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române, ediția II-a, editat de Institutul de Lingvistică al Academiei Române. Nu am inclus în dicționar cuvinte învechite și regionalisme, care pot fi găsite în dicționarele explicative curente. De asemenea, din motive de spațiu, am renunțat la includerea în dicționar a diminutivelor sau a derivatelor, așa cum sunt infinitivele lungi sau participiile devenite substantive. Plecând de la cuvântul-bază, acești termeni sunt ușor de înțeles și de folosit de către cititori. Astfel de cuvinte au fost incluse în dicționar numai dacă au câștigat, în timp, sensuri în plus față de cuvântul-bază sau au dezvoltat expresii, locuțiuni și sintagme.

Definiția constituie elementul principal al unui articol de dicționar explicativ. Ne-am străduit să dăm sensurilor cuvintelor definiții corecte și cât mai clare. Cuvintele care au dezvoltat mai multe sensuri, proprii sau figurate, precum și expresiile, locuțiunile și sintagmele au fost organizate după o schemă clară, ușor de înțeles. Pentru a veni în sprijinul cititorilor, am ilustrat majoritatea definițiilor cu exemple menite să ajute la înțelegerea acestora, precum și la diferențierea sensurilor figurate de cele proprii.

Lucrările de referință folosite în alcătuirea dicționarului de față au fost: **Micul Dicționar Academic** (2003); Monica Mihaela Busuioc, Maria Păun, Zizi Ștefănescu-Goangă, **DEN** (2009); **Dicționarul Ortografic, Ortoepic și de Morfologie al limbii române** (DOOM, ediția a II-a), **Dicționarul explicativ al limbii române** (DEX 2014).

Articolele propriu-zise sunt alcătuite din:

1. *Cuvântul-titlu* care poartă accentul.
 2. *Forma de plural*.
 3. *Categoria morfologică*, marcată (în paranteză) imediat după cuvântul-titlu. La cuvintele care aparțin mai multor clase morfologice, categoria morfologică este specificată atât în paranteza de după cuvântul-titlu, cât și imediat după fiecare număr de sens.
 4. *Etimologia*.
 5. *Indicarea numărului de sens* – sensurile principale sunt marcate prin litere, cifre arabe și romane.
 6. *Unități frazeologice*:
 - expresiile sunt culese cursiv și sunt marcate printr-o bulină neagră (●).
 - sintagmele, locuțiunile și compusele sunt culese cursiv și sunt marcate printr-un cerculeț (○).
 7. *Sensul* – cuvântul-titlu este explicat prin definiții cât mai clare sau prin sinonime. Indicația *Fig.* corespunde sensurilor figurate.
 8. *Citatul ilustrativ* situează cuvântul într-un context menit să clarifice sensul și modul de folosire cât mai corectă a termenilor. Exemplele sunt culese cursiv și însoțesc, în special, sensurile figurate, precum și pe cele care pun probleme.
 9. *Sinonimele* – folosite ca explicație suplimentară pentru sensul principal (indicație *Sin.*) urmează după citatul ilustrativ.
 10. *Omonimele* – sunt marcate prin exponent așezat la umărul cuvântului-titlu.
- Dicționarul de limbă română contemporană* este însoțit de o anexă care cuprinde:
- reguli de ortografie, punctuație și semne grafice folosite în scriere, conform ultimei ediții a DOOM.
 - lista celor mai frecvente abateri de la normele limbii române literare.

A. U.

P

P, p, p-uri (*s.m. și n.*) A nouăsprezecea literă a alfabetului limbii române, sunetul și semnul grafic corespunzător.

Páce (*s.f.*) [Et.: lat. *pax, pacis*] **1.** Stare în care nu există conflicte armate între state, popoare, populații. **2.** Acord al părților beligerante asupra încetării războiului. *După război au încheiat pacea.* **3.** Lipsă de conflicte într-o comunitate. *Pace socială.* **4.** Fig. Liniște sufletească. *Pacea a pus stăpânire pe sufletul lui.* **5.** Liniște veșnică după moarte. *Pacea eternă.*

Pachebót, pacheboturi (*s.n.*) [Et.: fr. *paquebot*] Navă care transportă pasageri și colete poștale.

Pachét, pachete (*s.n.*) [Et.: fr. *paquet*] **1.** Grup de obiecte legate sau înfășurate într-o învelitoare. **2.** Obiect astfel înfășurat, împreună cu învelitoarea. • *A trimite pe cineva pachet* = a trimite pe cineva în mod forțat undeva. ◦ *Pachet de acțiuni* = număr de acțiuni emise de o anumită societate și aflate în posesia unui acționar.

Pacient, -ă, pacienți, -e (*s.m. și f., adj.*) [Et.: lat. *patiens, -ntis*, fr. *patient*] **1.** *s.m. și f.* Persoană bolnavă, aflată în tratamentul unui medic. **2.** *adj.* Răbdător. *Un individ pacient.*

Pacifică (*vb. I*) [Et.: fr. *pacifier*] A restabili pacea, calmul, liniștea. *Zona Balcanilor s-a pacificat.*

Pacifism (*s.n.*) [Et.: fr. *pacifisme*] Doctrină politică ai cărei adepți luptă împotriva oricărei forme de război.

Pácoste, pacoste (*s.f.*) [Et.: slav. *pakostī*] **1.** Ceea ce provoacă necazuri. *A căzut pacostea pe capul lui.* **2.** Ființă care provoacă necazuri. *Este o pacoste de om.*

Pact, pacte (*s.n.*) [Et.: fr. *pacte*] **1.** Denumire dată unor tratate internaționale, privind relațiile dintre

state. *Pact de neagresiune.* **2.** Înțelegere (scrisă) între două părți. *Au semnat un pact de bună înțelegere.* Sin.: *convenție.*

Pactiză (*vb. I*) [Et.: fr. *pactiser*] **1.** A face un pact cu cineva. **2.** A se ralia cu adversarul, trădând interesele propriei comunități. *Pactizează cu dușmanul.*

Padișáh, padișahi (*s.m.*) [Et.: tc. *pādišāh*] **1.** Titlu purtat în trecut de monarhul unor țări din Orientul Apropiat și Orientul Mijlociu. **2.** Persoană cu acest titlu.

Pagină (*vb. I*) [Et.: *pagină*] **1.** A numerota paginile unui manuscris, ale unei cărți. **2.** A așeza, sub formă de pagină, materialul cules în șpalturi. **3.** A fixa locul fiecărui articol într-o pagină de ziar care merge la tipar.

Păgină, pagini (*s.f.*) [Et.: lat., it. *pagina*] **1.** Față a unei foi de hârtie dintr-o lucrare tipărită, dintr-un caiet etc. • *A pune în pagină* = a pagina un material tipografic. **2.** Cuprinsul unei pagini. *A citit o pagină.* **3.** Fig. Moment, eveniment, fapt important. *Examenul a fost o pagină din viața lui.*

Pagódă, pagode (*s.f.*) [Et.: fr. *pagode*] Templu hindus sau budist, la unele popoare din Extremul Orient.

Păgubă, pagube (*s.f.*) [Et.: slav. *paguba*] **1.** Pierdere materială, suferită de cineva sau adusă cuiva. • *Atâta pagubă!* = nicio pierdere. **2.** Fig. Pierdere a valorii unui lucru. **3.** Fig. Prejudiciu moral.

Pahár, pahare (*s.n.*) [Et.: magh. *pohár*] **1.** Vas de sticlă, material plastic etc. din care se beau lichide. **2.** Vasul, împreună cu conținutul lui. • *A ține (ceva) (ca un pahar)* = a ține foarte curat. **3.** Suferință, chin. *A băut paharul umilinței până la fund.*

Pahidérm, pahiderme (s.n.) [Et.: fr. *pachyderme*] Denumire dată mai multor mamifere erbivore, cu pielea groasă și cu picioarele terminate prin copite (hipopotam, elefant, porc etc.).

Pahlaví (s.f.) [Et.: fr., engl. *pahlavi*] Limbă iraniană, care a fost elementul de bază al civilizației persane.

Pai, paie (s.n.) [Et.: lat. *palea*] **1.** Tulpină simplă a plantelor din familia gramineelor. **2.** pl. Grămadă de asemenea tulpini. ● *Om de paie* = om fără personalitate. ● *Foc de paie* = pasiune trecătoare.

Paiăță, paiățe (s.n.) [Et.: rus. *paiať*] **1.** Clovn. **2.** Fig. Persoană lipsită de personalitate, neserioasă, ridicolă. *O paiăță de om, manipulată de toată lumea.*

Paietă, paiete (s.f.) [Et.: fr. *paillette*] Mic disc ornamental de metal, de sticlă etc., care se coase pe haine. *Rochie cu paiete.*

Pair, pairi (s.m.) [Et.: fr. *pair*] **1.** Titlu purtat de marii vasali ai regelui Franței și Angliei, în Evul Mediu. **2.** Titlu de noblete în Marea Britanie, care conferă dreptul de a fi membru al Camerei Lorzilor.

Páisprezece (num.card., s.m.) [Et.: *patru + spre + zece*] **1.** Număr care ocupă în numărătoare locul dintre treisprezece și cincisprezece și se indică prin numărul 14 sau XIV. **2.** num.card. Cu valoare de numeral ordinal. *Locul paisprezece.* **3.** num.card. Intră în componența numeralului adverbial *De paisprezece ori*. **4.** num.card. Precedat de *câte*, intră în componența numeralului distributiv. *Câte paisprezece (lei).* **5.** s.m. Semn grafic care reprezintă numărul paisprezece.

Páisprezecelea, -zecea (num.ord.) [Et.: *paisprezece + le + a*] Care se află între al treisprezecelea și al cincisprezecelea.

Paj, paji (s.m.) [Et.: fr. *page*] **1.** Tânăr nobil, aflat în serviciul unui prinț, al unui senior, în Evul Mediu în Apus, pentru a se deprinde cu armele, cu manierele de la curte. **2.** Pieptănătură cu vârfulurile părului răsucite pe partea dinăuntru, sub formă de rulu.

Pájură, pajuri (s.f.) [Et.: ucr. *pažera*] **1.** Pasăre răpitoare puternică și iute, care trăiește în regiuni

muntoase. Sin.: *acvilă*. **2.** Pasăre mitologică uriașă cu înfățișare feroasă și puteri miraculoase. **3.** Figură simbolică, folosită ca semn convențional pe stemele, steagurile unor țări. *Pajura cu două capete de pe steag.*

Pakistanéz, -ă, pakistanezi, -e (s.m. și f., adj.) [Et.: *Pakistan + -ez*] **1.** s.m. și f., adj. (Persoană) care face parte din populația de bază a Pakistanului sau este originară de acolo. **2.** adj. Care aparține Pakistanului sau pakistanezilor.

Paládiu (s.n.) [Et.: fr. *palladium*] Element chimic, metal alb, ductil și dur, care absoarbe oxigenul și care face parte din familia platinei.

Palát¹, palate (s.n.) [Et.: lat. *palatum*] Perete superior al cavității bucale. ○ *Palat moale* = porțiune musculară care continuă palatul¹.

Palát², palate (s.n.) [Et.: ngr. *paláti*, lat. *palatium*] Clădire somptuoasă în care are reședința suveranul sau care găzduiește o instituție, o autoritate.

Palatál, -ă, palatali, -e (s.f., adj.) [Et.: fr. *palatal*] **1.** adj. Relativ la palat¹, care aparține palatului¹, din regiunea palatului¹. **2.** adj. Care se articulează în regiunea palatului¹. **3.** adj., s.f. (Sunet) care se articulează prin atingerea sau apropierea dosului limbii de cerul-gurii. *T și d sunt consoane palatale.*

Palatín¹, -ă, palatin, -e (s.m., adj.) [Et.: lat. *palatinus*] **1.** s.m. Mare demnitar care îndeplinea, în Evul Mediu, anumite funcții la o curte regală sau seniorială. **2.** adj. Care aparține unui palatin¹.

Palatín², -ă (adj.) [Et.: fr. *palatin*] Palatal. ○ *Boltă palatină* = cerul gurii.

Paleo- [Et.: fr. *paléo-*] Element de compunere care înseamnă *vechi* și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

Paleocén, -ă, paleoceni, -e (s.n., adj.) [Et.: fr. *paleocène*] **1.** Prima epocă a paleogenului. **2.** adj. Referitor la paleocen.

Paleogén, -ă, paleogeni, -e (s.n., adj.) [Et.: fr. *paléogène*] **1.** s.n. Prima perioadă a erei terțiare, care se caracterizează printr-o floră în care

○ *loc.adj.* De zi cu zi = zilnic. ○ *loc.adv.* La zi = a) în fiecare zi, zilnic; b) la ziua, la data cerută. ○ *loc.adv.* Zi de zi = a) zilnic; b) treptat. ○ *loc.adv.* Din zi în zi = a) fără termen precis, la infinit. b) pe fiecare zi. ○ *loc.adv.* De la o zi la alta = repede, văzând cu ochii. ○ *loc.adv.* În toate zilele = în fiecare zi, oricând. ○ *loc.adv.* Până la ziuă sau de cu ziuă = până a nu se lumina, foarte devreme. ○ *loc.adv.* La ziuă = în zori. ○ *loc.adv.* Peste zi = în cursul zilei, ziua. ○ *loc.adv.* Zi și noapte = tot timpul. ○ *loc.adv.* Nici zi, nici noapte = niciodată. ○ *loc.adv.* Toată ziua sau ziua toată = de dimineață până seara. ● *A face din noapte zi* = a lucra sau a petrece noaptea și a dormi ziua; a duce o viață dezordonată. ● *Bună ziua*, formulă de salut în timpul zilei. ● *A da bună ziua* = a saluta pe cineva. ● *Ca lumina zilei* sau *ca ziua* = foarte clar, foarte limpede. ● *Într-o (bună) zi* sau *într-una din zile* = odată, cândva. ● *Cât toate zilele (de mare)* = foarte mare. ● *La zile mari* = la ocazii deosebite; rar de tot. ○ *Zi-lumină* = perioadă a zilei cuprinsă între răsăritul și apusul Soarelui. ○ *Zi-muncă* = unitate de măsură convențională care servește drept etalon pentru stabilirea salariului. **6. adv.** În timpul zilei, în fiecare zi. *Ziua umbla, noaptea se odihnea.* ○ *Cu ziua* = cu plata socotită după zilele muncite; fără angajament permanent. **7. s.f. art.** Dată la care s-a petrecut sau urmează să se petreacă ceva. *De ziua numelui s-a îmbolnăvit.* ○ *Ziua de astăzi* = perioada de timp, epoca în care trăim, prezentul. ○ *Ziua de mâine* = viitorul. ○ *Ziua de ieri* = trecutul. ○ *Ziua de apoi* = momentul în care viii și morții vor fi chemați la judecata lui Dumnezeu. ○ *Zi aniversară* sau *ziua nașterii* = aniversare (a zilei de naștere a cuiva). ○ *Ziua (numelui) cuiva* = onomastica cuiva. **8. s.f. pl.** Viață, trai, existență. *Are zilele numărare.* ● *A avea zile* = a mai avea de trăit. ● *A lua cuiva zilele* = a omorî pe cineva. ● *A i se isprăvi (cuiva) zilele* = a muri. ● *Câte zile voi (sau vei, va etc.) avea* = cât voi (sau vei, va etc.) trăi. ● *A i se urî cuiva cu zilele* = a se sătura de viață, a nu mai voi să trăiască. ● *Vai de zilele mele (sau tale etc.)* = vai de capul meu (sau al tău etc.), vai de mine (sau de tine etc.). ● *În zilele mele (sau ale tale etc.)* = în timpul vieții mele (sau tale etc.). **9. s.f. pl.** Vreme, epocă. *Zilele tinereții.*

Ziár, ziare (s.n.) [Et.: zi + -ar] Publicație periodică, de obicei cotidiană, care conține știri, informații etc.

Ziarist, -ă, ziaristi, -e (s.m. și f.) [Et.: ziar + -ist]

1. Persoană care lucrează la un ziar. **2.** Persoană care vinde ziare.

Zice (vb. III) [Et.: lat. *dicere*] **1.** A exprima ceva în cuvinte, a spune cu voce tare. **2.** A vorbi. ● *Cât ai zice pește* = într-o clipă, imediat, îndată. ● *A zice nu (sau ba)* = a refuza; a se opune. ● *A zice da* = a afirma, a accepta. ● *Vrea (sau va, vra) să zică* = a înseamnă, are sensul, valoarea...; b) deci, prin urmare. ● *Mai bine zis* = mai precis exprimat. **3.** A se adresa cuiva cu cuvintele..., a-i spune. **4.** A cuprinde, a menționa, a relatea. *Zice la ziar.* **5.** A afirma, a declara. *Zice că trebuie să plece.* Sin.: *a susține, a pretinde.* **5.** A răspunde, a riposta. *Mai zi dacă ai ce.* Sin.: *a invocă.* **7.** A reproșa, a obiecta. *Frumos, n-am ce zice.* ● *Să nu zici că...* = să nu-mi reproșezi că... **8.** A sfătui, a îndemna. *Îi zice să plece.* Sin.: *a porunci, a ordona.* **9.** A cânta (din gură sau dintr-un instrument). *Zice cu foc o doină.* **10.** A gândi, a socoti, a crede. *Toți vor zice cum vrei tu.* ● *(Că) bine zici!* = bună idee! așa este. ● *Ce-am zis eu?* = vezi că am avut dreptate? ● *Ce-ai zice...?* = ce părere ai avea? ● *Să zicem* = a) să presupunem, să admitem; b) de exemplu. *Vino, să zicem, la ora zece.* **10.** A avea sau a lăsa impresia că... *Așa, numai ca să zică și el că face o treabă.* **11.** A se adresa cuiva rostindu-i numele. *Îi zice Maria.* ● *Cum s-ar zice* = cum s-ar exprima, cum s-ar traduce (cu alte cuvinte).

Zid, ziduri (s.n.) [Et.: slav. *zidŭ*] Element de construcție, executat din cărămizi, piatră, beton etc., destinat să separe un spațiu sau să susțină alte elemente de construcție. ○ *loc.adv.* *Între cele patru ziduri* = în interior. ● *A face zid împrejurul cuiva* = a apăra.

Zidár, zidari (s.m.) [Et.: zid + -ar] Muncitor specializat în construcții din zid, beton.

Zidí (vb. IV) [Et.: slav. *zidati*] **1.** A construi o clădire. *Zidește o mănăstire.* **2.** A închide între ziduri. **3.** A crea. *Dumnezeu a zidit lumea în șapte zile.*

Ziditor, *ziditori* (s.m.) [Et.: *zidi* + *-tor*] Întemeietor. *Dumnezeu, ziditorul lumii.*

Zigurát, *zigurate* (s.n.) [Et.: fr. *ziggourat*] Edificiu religios monumental, specific Mesopotamiei, în formă de piramidă cu trepte, care are în vârf un templu.

Zigzag, *zigzaguri* (s.n.) [Et.: fr. *zigzag*] Linie frântă. ○ *loc.adv.* În *zigzag* = în formă de zigzag.

Zilnic, *-ă, zilnici, -e* (adj., adv.) [Et.: *zi* + *-nic*] Cotidian. ○ *Pâine zilnică* = existența de toate zilele.

Zimbru, *zimbri* (s.m.) [Et.: slav. *zonbrŭ*] Animal sălbatic masiv, din familia bovinelor, pe cale de dispariție, ocrotit în rezervații naturale.

Zimț, *zimți* (s.n.) [Et.: bg. *zâbec*] 1. Fiecare dintre creștăturile de pe muchia unor monede. 2. Fiecare dintre dinții unor roțițe sau ai pânzei ferăstrăului.

Zinc (s.n.) [Et.: fr. *zinc*] Element chimic, metal alb-albăstrui, cu diverse utilizări în industrie, singur sau în aliaje.

Zincografie, *zincografii* (s.f.) [Et.: fr. *zincographie*] 1. Procedeu de tipar pentru ilustrații, în care se utilizează clișee realizate prin fotografiere și gravare pe plăci de zinc. 2. Atelier în care se execută aceste clișee. 3. Reprodusere executată prin zincografie.

Zincogravură, *zincogravuri* (s.f.) [Et.: fr. *zincogravure*] 1. Tehnica realizării clișeeilor de zinc, prin fotografiere și gravarea lor manuală sau mecanizată. 2. Clișeu executat prin această tehnică.

Zircón (s.n.) [Et.: fr. *zircon*] Silicat natural de zirconiu, de culoare verde, galbenă, roșie, portocalie sau brună, foarte dur, iar cristalele limpezi sunt folosite ca pietre semiprețioase.

Zircóniu (s.n.) [Et.: fr. *zirconium*] Metal de culoare cenușie, întrebunțat la fabricarea unor oțeluri speciale.

Zis, *zisë, ziși, zise* (adj., s.f.) [Et.: *zice*] 1. adj. Numit, denumit, poreclit. *Teroristul Carlos, zis Șacalul.* ○ *loc.adj.* *Așa-zis (-zisë, -ziși, -zise)* = aparent, fals. 2. s.f. Vorbă, spusă. *După zisele lui vine iarna.* Sin.: *afirmație.* 3. s.f. Proverb, zicătoare.

Zlot, *zloți* (s.m.) [Et.: pol. *zloty*] 1. Unitate monetară a Poloniei. 2. Monedă de aur sau de argint care a circulat în Europa Centrală și Răsăriteană.

Zmeu, *zmei și zmeie* (s.m. și n.) [Et.: slav. *zmij*] 1. s.m. Personaj fantastic din basme, imaginat ca un uriaș cu puteri supranaturale, întruchipând răul și fiind învins întotdeauna de forțele binelui. 2. s.n. Jucărie făcută dintr-un dreptunghi de hârtie, ridicată în vânt cu ajutorul unei sfori. *A înălțat două zmeie.*

Zmœur, *zmeuri* (s.m.) [Et.: *zmeură*] Arbust din familia rozaceelor, cu fructe aromate, comestibile.

Zmœură, *zmeure* (s.f.) [Et.: nec.] Fructul zmeurului.

Zodiác, *zodiac* (s.n.) [Et.: ngr. *zodiakós*] 1. Zonă circulară a sferei cerești, în care se află cele douăsprezece constelații corespunzătoare lunilor anului și prin fața cărora trece drumul aparent al Soarelui, în cursul fiecărui an. 2. Fiecare dintre cele 12 sectoare ale acestei zone. ○ *Semnele zodiacului* = figurile simbolice ale zodiacului, reprezentând cele 12 constelații. 3. Carte de astrologie, cuprinzând preziceri asupra destinului oamenilor, potrivit zodiei în care s-au născut.

Zodiacál, *-ă, zodiacali, -e* (adj.) [Et.: fr. *zodiacal*] Referitor la zodiac. *Semne zodiacale.*

Zódie, *zodii* (s.f.) [Et.: ngr. *zódhion*] 1. Fiecare dintre cele 12 constelații ale zodiacului. 2. Constelație corespunzând unei anumite luni a anului, în care se naște cineva și având o influență asupra destinului acestuia.

Zónă, *zone* (s.f.) [Et.: fr. *zone*] 1. Fiecare dintre cele cinci diviziuni ale Pământului, delimitate de poli, de cercurile polare și de tropice și căreia îi corespunde aproximativ o anumită climă. *Zonă temperată. Zonă ecuatorială.* 2. Suprafață de teren din teritoriul unei localități. *Zonă montană.* Sin.: *regiune.* ○ *Zonă liberă* = arie din teritoriul național, pe care nu se aplică legislația vamală și financiară a țării respective.

Zoofit, *zoofite* (s.n.) [Et.: fr. *zoophyte*] 1. pl. Încrengătură care cuprinde animale inferioare, având o conformație care amintește forma plantelor. 2. sg. Animal din această încrengătură.

Zoolătrie (s.f.) [Et.: fr. *zoolătrie*] Cult al animalelor, în diverse religii primitive. *Triburile primitive practica zoolătria.*

Zoologie (s.f.) [Et.: fr. *zoologie*] Știință care se ocupă cu studiul animalelor.

Zoomorfism (s.n.) [Et.: fr. *zoomorphisme*] 1. Credință religioasă în posibilitatea transformării oamenilor în animale. 2. Cult primitiv, care constă în adorarea unor animale ca divinități.

Zootehnie (s.f.) [Et.: fr. *zootehnie*] Știință care se ocupă de creșterea animalelor domestice.

Zor (s.n.) [Et.: tc. *zor*] 1. Activitate însuflețită, febrilă. 2. Grabă mare, urgență. ◦ *loc.adv.* *Cu zor sau cu tot zorul* = în grabă, repede. ◦ *loc.adv.* *De zor* = a) din plin, din toate puterile; b) cu înfrigurare, cu elan. ◦ *loc.adv.* *Cu zorul* = cu forța, forțat. ◦ *loc.vb.* *A avea zor* = a se zori. ● *A da zor* = a lucra, a acționa cu mare grabă. ● *A-i da zor cu...* = a nu mai conțeni cu ceva, a insista. ● *A lua (pe cineva) la zor* = a cere (cuiva) socoteală, a mostra. ● *A lua (pe cineva) cu zorul* = a constrânge, a forța (pe cineva). 3. Necesitate, nevoie. ● *A nu avea zor de ceva (sau de cineva)* = a) a nu-i trebui, a nu-i fi necesar numaidecât; b) a nu-i păsa, a nu avea habar de ceva (sau de cineva). ● *Ce zor ai?* = ce-ți pasă? ce te interesează? ce-ți trebuie? ● *A nu avea zor să...* (*sau de a...*) = a nu avea interes să...

Zori¹ (s.m. pl.) [Et.: slav. *zori*] 1. Lumină care se arată pe cer înainte de a răsări Soarele. 2. Timp al zilei când răsare Soarele. ◦ *loc.adv.* *În zori de zi (sau de ziuă) sau din zori, în zorii zilei* = dis-de-diminează. ◦ *loc.adv.* *Din zori și până-n seară* = toată ziua. ● *A se (re)vârsa sau a (se) crăpa, a se ivi, a miji zorile (sau zorii, zori de zi, zori de ziuă)* = a începe să se facă ziuă, să se lumineze.

Zori² (vb. IV) [Et.: *zor*] 1. A lucra cu grabă. Sin.: *a se grăbi*. 2. A merge repede. *Zorește să ajungă până în seară.* 3. A îndemna. *Îl zorește să termine.*

Zugrăv, zugravi (s.m.) [Et.: ngr. *zogrâphos*] Lucrător specializat în zugrăvit.

Zugrăvi (vb. IV) [Et.: *zugrav*] 1. A acoperi pereții unei clădiri sau ai unei încăperi cu diverse soluții. 2. Fig. A (se) reflecta. *Lumina lunii se zugrăvește pe ziduri.* 3. Fig. A se exterioriza pe figura cuiva.

Tristețea se zugrăvește pe fața lui. 4. Fig. A înfățișa prin cuvinte. *Zugrăvește natura cu mare artă.*

Zurbă, zurbale (s.f.) [Et.: tc. *zorba*] 1. Revoltă, răsccoală. 2. Gălăgie, ceartă.

Zurbagiu, -ie, zurbagii (adj., s.m. și f.) [Et.: *zurbă* + *-giu*] (Personă) căreia îi place să facă scandal. *Zurbagii au spart ferestrele barului.*

Zurgălău, zurgălăi (s.n.) [Et.: magh. *zörogeni*] Clopoșel. *Zurgălăii de la gâtul cailor răsună în mers.*

Zvăpăiă (vb. IV) 1. A deveni zvăpăiat. Sin.: *zburdalnic*. 2. A se agita, a se zvârcoli

Zvăpăiăt, -ă, zvăpăiați, -te (adj.) [Et.: *văpaie*] Nebunatic. *Copil zvăpăiat.*

Zvâcni (vb. IV) [Et.: *zvâc* + *-ni*] 1. A bate repede și cu putere. *Îi zvâcnește inima în piept.* Sin.: *a palpita*. 2. A se repezi pe neașteptate. *Zvâcnește spre ieșire.*

Zvântă (vb. I) [Et.: lat. *exventare*] 1. A face să piardă sau a pierde din umezeală. 2. A-și șterge lacrimile, ochii, obraji. 3. Fig. A distruge, a prăpădi, a nimici. ● *A zvânta (pe cineva) în bătaie (sau în bătaii)* = a bate zdravăn. 4. A epuiza, a secătui. *Mănâncă de zvântă.*

Zvârcoli (vb. IV) [Et.: bg. *vărgaljan*] 1. A se zbate de durere, de supărare. 2. A nu-și găsi locul. *Se zvârcolește în pat.* 3. Fig. A se frământa sufletește. *Se zvârcolește de părere de rău.*

Zvârlí (vb. IV) [Et.: scr. *vrljiti*] 1. A arunca ceva printr-o mișcare bruscă. 2. Fig. A risipi. *Zvârle cu banii în stânga și în dreapta.* 3. A se porni cu avânt. *Se zvârle pe cal.*

Zvelt, -ă, zvelți, -e (adj.) [Et.: fr. *svelte*] 1. Cu talia subțire. Sin.: *suplu*. 2. Fig. Vioi, sprinten. *Merge cu pas zvelt.* 3. Cu linii elegante. *O clădire zveltă.*

Zvon, zvonuri (s.n.) [Et.: slav. *zvonŭ*] 1. Vestă. *A dat zvon că vrea să-și mărite fata.* 2. Informație neîntemeiată. *Umbăla zvonul că a început greva.* 3. Gălăgie. *Vrăbiile fac mare zvon.* 4. Zgomot confuz. *Se aude zvon de voci în depărtare.*

Zvonist, -ă, zvonști, -e (s.m. și f.) [Et.: *zvon* + *-ist*] Persoană care lansează zvonuri. *Zvonștii abia așteaptă să ducă vorba.*

CELE MAI FRECVENTE ABATERI DE LA NORMELE LIMBII ROMÂNE

GREȘIT	CORECT	EXPLICAȚIE
L-am cunoscut ca și profesor. A fost ales ca și conducător. Lucrează ca și reporter.	L-am cunoscut ca profesor. A fost ales conducător. Lucrează ca reporter.	Încercarea de a evita cacofoniile duce la greșeli grave, cum ar fi inventarea unor sintagme inutile. Este cazul lui „ca și”, o construcție frecvent întâlnită, care este folosită și când nu se urmărește evitarea unei cacofonii, așa cum se observă în exemplele greșite. Când ca este folosit în comparații cu sensul „la fel cu”, înlocuirea lui cu ca și este permisă (ca și mine, ca și cum). Sensul „în calitate de” nu permite o asemenea înlocuire, deși mulți vorbitori procedează astfel, considerând că așa evită supărătoarea cacofonie, acel efect acustic dezagreabil rezultat din repetarea sau combinarea sunetelor unui cuvânt. Folosirea adverbului și după adverbul de comparație ca , în structuri care nu presupun o comparație <i>nu este admisă</i> în limba română.
Ca om care am lucrat și lucrez și acum...	Ca om care a lucrat și lucrează și acum...	Pronumele relativ care ține locul substantivului om și este subiectul celor două propoziții atributive. Predicatul trebuie să se acorde cu subiectul care și verbul să fie la persoana a III-a singular, nu la persoana I.
Niciuna dintre aceste soluții nu au dovedit că e bine ce face.	Niciuna dintre aceste soluții nu a dovedit că e bine ce face.	Subiectul este pronumele negativ niciuna , nu substantivul soluții .
Răi-platnici, buni-platnici, liberi-cugetători	Rău-platnici, bun-platnici, liber-cugetători	Deși rău, bun, platnic sunt adjective, sintagmele obținute printr-o simplă alăturare s-au sudat și au devenit compuse. Rău, bun, platnic etc. trebuie să rămână invariabile. În aceste situații se transformă adverbul în adjectiv și se acordă în mod greșit cu subiectul.
Noi suntem eleganți îmbrăcați. Elevi slabi pregătiți Copii proști îmbrăcați	Noi suntem elegant îmbrăcați. Elevi slab pregătiți Copii prost îmbrăcați	În astfel de formulări, elegant, slab, prost sunt adverbe și trebuie să rămână invariabile. În formularea „eleganți îmbrăcați” se transformă adverbul în adjectiv și se acordă în mod greșit cu subiectul, care este pronumele noi .
Proaspeții căsătoriți Noii-născuți	Proaspăt căsătoriți Nou-născuți	Adverbul este transformat în adjectiv și este acordat cu substantivul.

GREȘIT	CORECT	EXPLICAȚIE
Niciunul dintre ei nu au antecedente penale.	Niciunul dintre ei nu are antecedente penale.	Verbul trebuie pus la singular pentru că se acordă cu pronumele negativ niciunul (subiect gramatical).
În noua lege se vor preciza clar cine vor fi beneficiarii.	... se va preciza clar cine...	În conformitate cu noua ediție a <i>Gramaticii</i> Academiei, în anumite cazuri acordul prin înțeles este admis, dar nu se specifică explicit situațiile (în cazul acesta, ambele variante ar fi acceptabile). Din teama de a nu face un dezacord, se face un acord la distanță cu substantivul beneficiarii .
Fiecare dintre elevii români au fost premiați. Fiecare dintre ei au dat dovadă...	Fiecare dintre elevii români a fost premiat. Fiecare dintre ei a dat dovadă...	Inc corect, se face acord după înțeles, dar la persoana a III-a plural acordul acceptat este numai acordul gramatical, deci verbul trebuie pus la singular.
Consumul excesiv de grăsimi și dulciuri pot face rău.	Consumul excesiv de grăsimi și dulciuri poate face rău.	Subiectul propoziției este consumul , urmat de trei determinanți, așa că verbul trebuie să fie la singular.
Ce- s cu astea?	Ce- i cu astea?	Deoarece subiectul propoziției este pronumele interogativ ce , acesta cere neapărat un predicat la singular.
Un prieten de-al meu Un coleg de-al meu	Un prieten de-ai mei Un coleg de-ai mei	De are aici sensul dintre , așa că nu se poate construi decât cu pluralul.
A murit datorită unui accident.	A murit din cauza unui accident.	Prepoziția datorită are sens pozitiv (bun, favorabil), în timp ce locuțiunea prepozițională din cauza are sens negativ (rău, defavorabil).
Aș fi vrut să citesc, dar însă n-am avut timp.	Aș fi vrut să citesc, dar (sau însă) n-am avut timp.	Dar și însă nu trebuie să apară în aceeași propoziție, întrucât amândouă au valoare adversativă.
Gust și miros ciudate	Gust și miros ciudat	Acordul se face prin atracție numai cu ultimul element determinat (la fel ca în exemplele: <i>limba și literatura română</i> sau <i>critica și istoria literară</i>).
Nu se cunosc încă numărul exact al elevilor.	Nu se cunoaște numărul exact al elevilor.	Subiectul propoziției este substantivul număr , nu substantivul elevilor , care este în genitiv, nu în nominativ, cazul subiectului.
Fiecare dintre noi am participat la acțiune. Fiecare dintre elevii români au fost premiați.	Fiecare dintre noi a participat la acțiune. Fiecare dintre elevii români a fost premiat.	După un verb la persoana a III-a plural este admis numai acordul formal.

GREȘIT	CORECT	EXPLICAȚIE
Două alternative	O alternativă	Substantivul alternativă presupune necesitatea și obligația de a alege între două părți, obiecte, soluții, decizii sau posibilități, care se exclud. Nu se poate vorbi de două alternative, în loc de o alternativă cu doi termeni sau două posibilități.
Mijloace mass-media	Informații mass-media	Latinescul <i>media</i> este pluralul lui <i>medium</i> și înseamnă chiar mijloace . De aceea este suficient mass-media. La substantivul împrumutat din engleză mass-media s-a admis (în acord cu forma și în conformitate cu trecerea unor plurale neutre latinești la origine la feminin singular) folosirea lui ca feminin singular (mass-media actuală), cu genitiv-dativul articulat !mass-mediei (prin intermediul mass-mediei).
A-și aduce aportul	A-și aduce contribuția, a contribui	Aport este un neologism de origine franceză, derivat din verbul <i>apporter</i> , care înseamnă a aduce. Așa că a aduce un aport sau a-și aduce aportul combină două cuvinte cu același înțeles.
Învățământ umanitar	Învățământ umanistic	Sensul cuvântului umanitar este filantropic (ajutor umanitar), în vreme ce umanistic înseamnă învățământ bazat pe studiul limbilor clasice și al științelor umaniste.
Bioritmul vieții	Bioritm	Grecesul <i>bios</i> înseamnă <i>viață</i> , așa că bioritm se poate traduce prin <i>ritmul vieții</i> .
Am fost fortuit să intru în clădire, deși nu am avut în intenția.	Am ajuns în clădire în mod fortuit , neștiind pe unde sunt.	Fortuit: <i>neprevăzut, întâmplător, venit pe neașteptate</i> ; sensul este inopinat, nu forțat.
Am decât 1000 de lei. Mai aveți decât trei zile de vacanță.	Nu am decât 1000 de lei. Nu mai aveți decât trei zile de vacanță. Am doar 1000 de lei. Mai aveți numai trei zile de vacanță.	Ca adverb restrictiv, decât se folosește în construcții negative, iar în construcții pozitive se folosesc numai sau doar .

GREȘIT	CORECT	EXPLICAȚIE
Eu însuși etc.	Masculin Eu însuși Tu însuși El însuși Noi înșine Voi înșivă Ei înșiși Feminin Eu însămi Tu însăși Ea însăși Noi înseme Voi însevă Ele înseși (însele)	Formele pronumelui de întărire
Cartea care am citit-o. Omul care l-am întrebat. „Cartea care e pe masă” (subiect).	Cartea pe care am citit-o. Omul pe care l-am întrebat.	Pe care este complement direct, la fel cum sunt cartea, omul , la care se referă, adică în cazul acuzativ, de aceea este nevoie și de prepoziția pe . Prepoziția pe face diferența între subiect și complement direct. „Cartea pe care am luat-o de pe masă” (complement direct).
Copii se joacă. Cobaiii sunt rozătoare.	Un copil Doi copii Copiii se joacă. Un cobai Doi cobai Cobaii sunt rozătoare.	În cele mai multe cazuri, forma de plural articulat a substantivelor masculine se formează prin adăugarea articolului hotărât -i la forma nearticulată. Substantivele care au doi i la plural (<i>copii, ulii, vizitii</i>) capătă încă unul în forma articulată (<i>copiii, uliii, vizitiii</i>), iar substantivele care au un singur i la plural (<i>oameni, cobai</i>) vor avea doi i în forma articulată (<i>oamenii, cobaii</i>).
Ora una Ora doi Ora doisprezece Ora douăzeci și una Ora douăzeci și doi	Ora unu Ora două Ora douăsprezece Ora douăzeci și unu Ora douăzeci și două	Este greșit argumentul că aici s-ar face acordul cu oră. Se folosește pur și simplu din motive de tradiție: pe vremuri se folosea (<i>un</i>) <i>ceas/(două) ceasuri</i> nu oră. Între timp ceas s-a schimbat cu oră, însă structura s-a păstrat. Numeralul cardinal „12” și cel ordinal corespunzător trebuie folosite la forma de feminin atunci când se referă la substantive feminine: ora douăsprezece , douăsprezece mii de lei, clasa a douăsprezece a (dar se acceptă și formele de masculin în indicarea datei: doi/doisprezece/douăzeci și doi mai).